

DEZINFORMAREA CA FENOMEN NAȚIONAL COMPLEX: PERSPECTIVE SOCIETALE ȘI INFORMATICE

Angela GLOBA, doctor, conferențiar universitar

<https://orcid.org/0000-0002-2653-0320>

Ala GASNAȘ, doctor, conferențiar universitar

<https://orcid.org/0000-0002-7174-7027>

Dumitru ANDONI, masterand

Nicu ENI, masterand

Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău

Rezumat. Dezvoltarea competențelor de alfabetizare informațională și media devine tot mai importantă fiind dictată de situația actuală din Republica Moldova cu privire la dezinformare. Manipularea, propaganda prin distribuirea știrilor false sunt doar câteva dintre motivele de bază care necesită implicare pentru dezvoltarea gândirii critice și a rezilienței la dezinformare a populației țării. Articolul reflectă cadrul normativ al republicii Moldova cu privire la accesul la informații veridice și inițiativele întreprinse de instituțiile statului. De asemenea, este prezentată o analiză comparativă a sistemelor informatice specializate în detectarea de fake news.

Cuvinte cheie: știri false, dezinformare, deepfake, rețele sociale, mass-media, alfabetizare informațională și media.

DISINFORMATION AS A NATIONAL COMPLEX PHENOMENON: SOCIETAL AND INFORMATICS APPROACHES

Abstract. The advancement of information and media literacy competencies has become increasingly significant, driven by the current challenges that the Republic of Moldova faces in the area of disinformation. Manipulation and propaganda through the dissemination of false news represent some of the primary factors necessitating concerted efforts to foster critical thinking and enhance societal resilience to disinformation. This article examines the normative framework of the Republic of Moldova regarding access to accurate information and outlines initiatives undertaken by state institutions. Furthermore, it provides a comparative analysis of specialized information systems developed for the detection of fake news.

Keywords: fake news, disinformation, deepfake, social networks, mass media, information and media literacy.

Introducere

În Republica Moldova, impactul dezinformării este resimțit de întreaga populație, în mod special de categoriile vulnerabile, precum tinerii și vârstnicii. Tinerii, activi pe rețelele sociale, devin adesea ținta propagandei și a manipulării prin conținut atractiv, dar distorsionat, ceea ce le poate modela valorile civice dar și percepțiile politice. În schimb, vârstnicii, care se informează, în mare parte, din televiziune și surse tradiționale (o parte mai mică din vârstnici cu competențe digitale se informează și din surse online), sunt expuși campaniilor de influență și propagandă ce exploatează neîncrederea în instituții și

nostalgia față de trecut. Astfel, dezinformarea contribuie la polarizare socială, slăbirea coeziunii comunitare și perpetuarea dependenței informaționale de actori externi.

Nivelul scăzut de alfabetizare informațională și media (AIM) reduce accesul grupurilor vulnerabile la informații de calitate, veridice și permite expunerea la un volum exagerat de fake news, propagandă și manipulare informațională. Începând cu anul 2022 Republica Moldova este inclusă în studiul realizat de Media Literacy Index [1,2], care, prin aplicarea unui set clar de indicatori (libertatea presei, scorurile PISA, accesul la educație și nivelul de educație al cetățenilor, accesul la învățământul terțiar, încrederea în oameni (interpersonală) și în instituțiile statului, politicieni, mass-media, experți etc., e-participarea (nivelul de utilizare a tehnologiilor informației și comunicațiilor în scopul sporirii participării politice, gradul de vulnerabilitate în raport cu fake news și fenomenele de dezinformare, propagandă și alte fenomene conexe. Astfel, potrivit studiului, Republica Moldova se clasează pe locul 32 din 41 de țări europene, fiind inclusă în grupul patru din cinci, care indică un nivel sporit de vulnerabilitate la efectele negative ale fake news-urilor urmare a unei mass-media controlate, golurilor din sistemul legal cu privire la serviciile media și audiovizuale, discrepanțelor din sistemul educațional (care, de fapt este un element cheie în creșterea nivelului de AIM contribuind la stabilirea unei rezistențe sporite la știrile false) și a nivelului scăzut de încredere a populației.

Pentru a fi mai expliciti pe subiectul dezinformare este necesar de a clarifica acele noțiuni utilizate în legislație, folosite de presă și utilizate în diverse surse media. Astfel, sursele [3, 4, 5] pun la dispoziția populației un set de definiții referitor la dezinformare, malinformare, misinformare etc. (fig 1.)

Astăzi sunt folosiți așa termeni ca *influencer* (o persoană care a obținut o prezență semnificativă și credibilitate în mediul online, formator de opinii), *blogger* (o persoană care publică în mod regulat conținut pe un blog, o platformă online, unde pot fi găsite articole, opinii, experiențe sau alte tipuri de conținut, nu neapărat corect), *vlogger* (o persoană care creează și publică conținut video pe platforme online, în special pe site-uri de partajare video, de exemplu YouTube, rețelele sociale).

Termenul de competență informațională a fost introdus în uz de Paul Zurkoskwi în 1974, într-un raport privind nevoile viitoare pentru diverse competențe la locul de muncă, în afaceri și în industrie. Termenul „competență digitală” sau „literație digitală” a fost introdus de Paul Gilster în 1997 pentru a se referi, în general, la modul în care oamenii înțeleg și utilizează informațiile din diverse surse digitale. Abia după treizeci și nouă de ani de la Declarația Grunwald, peisajul informațional, media și tehnologic s-a schimbat esențial, iar fiecare din acești termeni au evoluat.

misinformare -răspândirea neintenționată de informații false; •de exemplu, redistribuirea pe rețelele de socializare, fără rea intenție, a unui mesaj incorect (persoana care a distribuit mesajul nu a verificat corectitudinea mesajului, sursa etc.); publicarea unui material greșit în presă (date eronate din motive tehnice etc.)care, ulterior, va fi corectat;
malinformarea - folosirea informațiilor adevărate în scopuri rău-voitoare; •de exemplu, distribuirea informației corecte/ personale pentru a face rău unei persoane (fotografii compromițătoare, stare de sănătate etc.), unei comunități sau entități juridice (evenimente, activități etc.);
dezinformare - acțiuni de informare greșită, făcute în mod strategic, cu intenția clară de a dezinforma, de a induce în eroare; •răspândirea intenționată a informațiilor false sau înșelătoare prin manipularea publicului pentru a obține un câștig economic, politic etc.;
jurnalism galben sau presa galbenă - un model de jurnalism, care furnizează știri, documentate parțial sau deloc folosind titluri atractive pentru a vinde/ promova ziarul/ platforma/ etc.; •tehnicile includ: exagerări ale evenimentelor, scandaluri și sensationalism, utilizarea de imagini trunchiate sau generate de AI, experți falși, pseudo-știință, suplimente color, simpatie/ură dramatică pentru cineva (persoană politică, entitate juridică etc.);
fake news - știre falsă, un tip de jurnalism galben sau de propagandă, care se axează pe răspândirea de informații false difuzate prin mass-media sau prin social media (online sau tradiționale); •se evidențiază prin titluri senzaționale, scrise cu CapsLock, semne de exclamare; sunt fabricate pentru a crește numărul de cititori, de regulă, în mediul online, pentru venituri prin click-uri pe Internet, manipulare politică, prejudicii la persoană (fizică, juridică) etc.;
propagandă - formă de comunicare utilizată pentru a influența sau convinge publicul pe marginea unui subiect; •pentru transmiterea mesajelor propagandiste sunt utilizate diverse materiale și mijloace media, precum poze, caricaturi, postere, broșuri, filme, emisiuni radio și TV, site-uri web, prin utilizarea chatbot-urilor care imită oameni reali în discuții online;
manipulare - influențarea opiniei publice prin intermediul unor mijloace prin care se face apel la subconștient, impunându-se anumite idei și comportamente; •în calitate de tehnici de manipulare sunt folosite: „dușmanul intern sau extern”, „salvatorului național”, estomparea, generalizarea, sugestia.

Figura 1. Definiții referitoare la fenomenul de dezinformare [1, 2]

Cadru legal al Republicii Moldova privind accesul la informație veridică

În 2008, UNESCO a adoptat termenul generic *alfabetizare informațională și media*, care acoperă competențe interdependente și convergente pentru interacțiunea cu comunicările și conținutul prin intermediul unor entități cum ar fi bibliotecile, mass-media și mediul online.

Dreptul la informație este reglementat de Legea supremă a Republicii Moldova – Constituția [6], articolul 34 care stipulează că: „orice cetățean al Republicii Moldova are

drept de acces la orice informație de interes public; autoritățile publice, mijloacele de informare publică sunt obligate să asigure informarea și formarea opiniei publice corecte a cetățenilor asupra treburilor publice și asupra problemelor de interes personal; dreptul la informație nu trebuie să prejudicieze măsurile de protecție a cetățenilor sau siguranța națională.”

Combaterea știrilor false și a dezinformării în Republica Moldova este reglementată prin acte legislative: Codul serviciilor media audiovizuale al Republicii Moldova [7], Legea privind Centrul pentru Comunicare Strategică și Combatere a Dezinformării și privind modificarea unor acte normative [8]; Legea nr. 48 din 16.03.2023 privind securitatea cibernetică [9], Legea securității statului nr. 618/1995 [10], Legea nr. 120/2017 privind prevenirea și combaterea terorismului [11], care definesc rolul dezinformării ca amenințare la adresa suveranității, stabilității și securității informaționale a statului.

Articolul 13 din CSMA indică elementele dreptului fundamental la informare corectă a cetățenilor și exigențele în acest sens cum ar fi: distincția clară între fapte reale și, de exemplu, opinii; verificarea veridicității informațiilor; surse sigure, documentare factologică, prezentarea informației într-un mod imparțial și cu bună credință).

În Republica Moldova, noțiunea de *dezinformare* ocupă un loc central în discursul juridic, instituțional și mediatic, fiind definită explicit în acte normative cu relevanță pentru securitatea informațională și reglementarea spațiului mediatic. Definirea termenului este ancorată în două documente legislative majore, care, deși converg în esență, pun accent pe dimensiuni distincte ale fenomenului. Conform Codului Serviciilor Media Audiovizuale și Legii privind Centrul pentru Comunicare Strategică și Combatere a Dezinformării, *dezinformarea* este caracterizată drept „răspândire intenționată, pe orice cale, în spațiul public, a informațiilor al căror caracter fals sau înșelător poate fi verificat și care sunt de natură să dăuneze securității naționale”. Această formulare subliniază atât elementul de intenționalitate, cât și diversitatea nivelurilor la care poate surveni prejudiciul - individual, colectiv, organizațional sau sistemic (la nivel de securitate națională). De asemenea, abordarea conceptuală adaugă un criteriu metodologic esențial - posibilitatea verificării obiective a caracterului fals sau înșelător - și circumscrie scopul prejudiciului strict la domeniul securității informaționale. Astfel, în contextul Republicii Moldova, *dezinformarea* este conceptualizată juridic ca o formă deliberată de manipulare informațională, având o finalitate dăunătoare, verificabilă și adresată atât entităților individuale sau colective, cât și stabilității și rezilienței sistemului informațional național. Această abordare aliniază cadrul normativ național cu tendințele internaționale de securizare a spațiului informațional, dar introduce și particularități adaptate la vulnerabilitățile specifice mediului geopolitic și socio-politic al statului.

CSMA reglementează atât serviciile media audiovizuale liniare (televiziunea clasică și radioul) cât și serviciile neliniare – disponibile online conținând stipulări clare

pentru *platformele de partajare a materialelor video* (PMV). Cum se menționează în sursa [12], aceste prevederi legale sunt destul de vag aplicate în practică. S-a creat o percepție iluzorie prin care „doar deținătorii de licențe de emisie sunt supuși reglementărilor media audiovizuale, iar toți cei care operează în spațiul audiovizual online sunt scutiți de vreun fel de obligații.” În acest context, au fost înaintate o serie de modificări a CSMA prin prisma actelor reglatoare europene referitor la calitatea informației din mediul online.

De asemenea, tot în calitate de reglementări media și audiovizuale suplimentare sunt utilizate: Constituția Republicii Moldova [6] care garantează libertatea de exprimare (art. 32) și sancționează defăimarea statului, instigarea la violență, separatism, etc.; Strategia securității naționale a Republicii Moldova [13]; Codul penal al Republicii Moldova [14]; Codul contravențional al Republicii Moldova [15]; Legea privind libertatea de exprimare [16] etc., sunt amendate/în curs de modificare pentru a adapta regimul sancțiunilor în contextul fenomenului dezinformării; Legea privind accesul la informațiile de interes public [17]; Legea privind secretul de stat [18], care au relevanță indirectă în contextul informării și transparenței publice.

Acte complementare ce țin de asigurarea unei dezvoltări durabile a Republicii Moldova prin asigurarea unei societăți informaționale corecte sunt: Strategia națională de dezvoltare „Moldova 2030” [19]; Strategia de transformare digitală a Republicii Moldova pentru anii 2023-2030 [20]; HG Nr. 114 din 07.03.2023 cu privire la aprobarea Strategiei de dezvoltare „Educația 2030” și a Programului de implementare a acesteia pentru anii 2023-2025 [21].

Inițiative ale Republicii Moldova pentru combaterea dezinformării

Odată cu aprobarea Ordinului comun Ministerului Educației și Cercetării și Ministerului Culturii nr.701/174 din 17.05.2024 cu privire la aprobarea Planului interministerial de integrare a acțiunilor de Alfabetizarea Informațională și Media (AIM) în planurile de acțiuni ale instituțiilor de stat relevante pentru anii 2024-2026 Republica Moldova a aprobat o primă strategie la nivel de stat referitor la creșterea gradului de AIM [22,23].

Scopul Planului Interministerial AIM constă în „sporirea nivelului de AIM a cetățenilor Republicii Moldova, prin creșterea accesului la surse veridice de informare și oportunități de învățare formală și informală pentru toate grupurile de cetățeni începând cu educația timpurie.” Obiectivul general nr. 1 este axat pe includerea educației de AIM în cadrul disciplinelor obligatorii de la toate ciclurile de școlarizare începând de la educația timpurie până la ciclul universitar. Un pas în acest sens este noul concept al Curriculumului Național pentru ciclul primar, gimnazial și liceal care include în lista noilor educații obligatorii – educația pentru media.

Analizând documentele [24,25,26] și site-urile <https://mediacritica.md/> și <https://stopfals.md/> [27] pot fi evidențiate o serie de proiecte, activități și procese realizate pentru mărirea gradului de alfabetizare informațională și media. De menționat că numărul de activități destinate persoanelor vârstnice este destul de redus. Același lucru se poate spune despre tinerii implicați în studii universitare.

Pe lângă adoptarea și revizuirea legilor privind securitatea informațională și media, au fost create mai multe site-uri de informare (publicarea informațiilor referitor la sursele false, site-urilor de difuzare a știrilor false, liste de influenceri/ bloggeri/ vloggeri malițioși), canalului „First Source” pentru verificarea informațiilor, identificarea și blocarea surselor de dezinformare, publicarea unui ghid pentru depistarea știrilor false de către Serviciul de Informații și Securitate, colaborarea cu organizații fact-checking (de verificare a faptelor), publicarea de conturi false, portaluri de dezinformare și o serie de narațiuni de dezinformare de către Centrul pentru Jurnalism Independent Moldova, deschiderea unui Centru al Observatorului european al mass-mediei digitale combate dezinformarea în Ucraina și Moldova (EDMO FACT, care este o combinație fact-checking + AI + cercetare), lansarea unei noi platforme pentru combaterea dezinformării <https://www.veridica.md/>, proiect de prebucking M-MIIND în Republica Moldova. International Media Support (IMS) adoptă și susține o abordare de tip prebunking. Această abordare se axează pe faptul că nu se identifică dezinformarea după ce aceasta a intrat deja în spațiul informațional, dar implică identificarea acțiunilor de dezinformare în stadii incipiente, asigurându-se că un conținut bazat pe fapte este livrat publicului înainte ca acesta să se confrunte cu dezinformarea. De regulă, pentru o lansarea unei dezinformări masivă sunt suficiente 36 de ore. De aceea, abordarea prebucking implică folosirea acestui timp eficient pentru a ajunge rapid la public cu informații precise și corecte, care va fi auzită mai întâi. Acest fapt implică un nivel sporit de conștientizare, cercetare continuă și monitorizare constantă a spațiului informațional pentru a detecta la timp tentativele de dezinformare. IMS colaborează cu compania de tehnologie LetsData, care monitorizează mediul informațional din Moldova. Astfel, algoritmul bazat pe inteligență artificială analizează continuu conținuturile din mediul online și generează alerte automate care ajută la detectarea amenințărilor legate de dezinformare sau a tiparelor dăunătoare recurente. Acest mecanism oferă un răspuns și o acțiune rapidă la eforturile de dezinformare [28].

Urmare a analizei acțiunilor întreprinse de organele competente referitor la combaterea fenomenului de dezinformare se constată că acestea sunt axate mai mult pe securitatea națională, probleme politice, manipulare electorală, război etc. Mai puțin, pe unele dimensiuni foarte puțin este analiză de conținut pentru tineri (securitatea în mediul online, informații legate de escrocherii bancare, malinformare cu tentă sexuală etc.). Toate acțiunile întreprinse de organele competente sunt de avertizare, îndemn la utilizarea gândirii critice în analiza informațiilor publicate în mass-media, identificări de conturi false

care se ocupă de manipulare și dezinformare, dar nu sunt evidențiate măsuri întreprinse vis-a-vis de persoanele care stau în spatele acestor conturi, măsuri de detectare a dezinformării și manipulării.

La capitolul sistem educațional se poate evidenția includerea disciplinei *Educație pentru media* în ciclul primar, gimnazial, liceal, dar în calitate de disciplină opțională. Astfel, se poate concluziona că nu toți elevii beneficiază de o alfabetizare informațională și media calitativă. Referitor la sistemul educațional universitar, AIM este realizată sporadic, fără a fi inclusă în cadrul unei discipline de studiu, cu excepția studenților de la jurnalism, istorie, filologie.

Sisteme informatice de depistare a știrilor false

În ultimul deceniu pentru detectarea știrilor false, au fost dezvoltate sisteme informatice specializate, care combină algoritmi avansați, baze de date verificate și analiza comportamentului de distribuire a conținutului [29]. Aceste soluții nu sunt identice – ele utilizează abordări tehnologice diferite și ating niveluri variabile de precizie în funcție de tipul de conținut, limba analizată și complexitatea manipulării. În linii mari, aceste sisteme pot fi împărțite în trei mari categorii:

1. Sisteme bazate pe inteligență artificială și procesarea limbajului natural (NLP)

Aceste instrumente analizează automat textul, identifică tipare lingvistice specifice dezinformării și, în unele cazuri, îl compară cu surse credibile [29]. Sistemele folosesc modele antrenate pe seturi uriașe de date și pot detecta inconsecvențe, inexactități informaționale sau limbaj manipulator [30]. De exemplu:

- ✓ *ClaimBuster* – detectează afirmații verificabile dintr-un text și le trimite către verificali umani sau baze de date cu fapte deja verificate [29].
- ✓ *Fake News Detection API (Microsoft, Google)* – API-uri comerciale care clasifică știrile pe baza caracteristicilor lingvistice și a reputației sursei.
- ✓ *BERT și modele derivate (Google, OpenAI)* – pot fi antrenate pe seturi extinse de știri autentice și false pentru a detecta tipare lingvistice specifice dezinformării.

Avantajele unor astfel de sisteme sunt: rapiditatea, scalabilitatea, posibilitatea de integrare în platforme mari. De asemenea, există și limitări, de exemplu se pot genera erori în fața știrilor bine redactate sau în limbile insuficient reprezentate în seturile de antrenament [29].

2. Sisteme de fact-checking asistate de calculator

Acest tip de sisteme combină căutarea automată a informației în surse și în baze de date certificate [31]. De exemplu:

- ✓ *Full Fact's Automated Fact Checking Tools (UK)* – recunoaște informațiile fundamentate pe fapte și le compară, în timp real, cu date provenite din surse acreditate [31].

- ✓ *Duke Reporters' Lab* – integrează diverse instrumente internaționale de verificare automată.

În acest caz, avantajul principal constă în faptul că ele verifică direct acuratețea unei afirmații. Din limitări putem sublinia dependența de existența unei surse oficiale verificate, de asemenea ele nu pot valida subiecte noi fără referințe [32].

3. Sisteme hibride (IA + expertii umani)

Aceste sisteme sunt implementate în redacții mari și pe platforme sociale, unde algoritmi identifică conținutul suspect, iar verificatorii umani îl validează [33]. În calitate de exemple propunem:

- ✓ *Facebook/ Meta "Contextual AI"* – identifică modele de răspândire și surse asociate anterior cu dezinformarea, semnalând conținutul pentru verificare de către experții umani [33].
- ✓ *YouTube/ Google Fact Check Explorer* – integrează procesul de indexare automată cu bazele de date gestionate de organizațiile de verificare a faptelor.
- ✓ *AFP Factuel, Reuters Fact Check* – utilizează programe software proprii pentru filtrarea conținutului, însă validarea finală este realizată de verificatori umani.

Niciun sistem existent nu poate asigura o acuratețe absolută în detectarea știrilor false. Cele mai bune rezultate se obțin printr-o abordare mixtă, care îmbină tehnologia cu expertiza umană, utilizând: (1) analiza conținutului lingvistic și vizual, inclusiv detectarea materialelor deepfake și verificarea metadatelor asociate imaginilor sau fișierelor video; (2) evaluarea credibilității sursei și monitorizarea rețelelor de distribuție pentru a identifica tipare de propagare suspecte; (3) corelarea cu baze de date specializate de fact-checking pentru a confrunta informațiile cu fapte deja verificate [29].

În tabelul 1 este prezentată o analiză comparativă cu zece cele mai performante sisteme informatice de detectare a fake news-urilor cu avantaje, limitări și domenii de utilizare.

Tabelul 1. Analiza comparativă a top 10 sisteme informatice de detectare a fake news

Nr	Sistem/ Platformă	Tip tehnologie	Avantaje principale	Limitări/ Provocări	Domenii de utilizare
1	ClaimBuster (UT Arlington)	NLP+IA supraveghează	Identifică automat afirmații verificabile; API disponibil	Nu verifică, doar extrage afirmațiile	Fact-checking media, jurnalism
2	Google Fact Check Tools / Fact Check Explorer	Căutare semantică + baze de date fact-check	Acces la mii de verificări din surse globale; interfață simplă	Depinde de existența verificărilor anterioare	Redacții, platforme sociale
3	Full Fact Automated Fact Checking (UK)	IA+baze guvernamentale	Verificare în timp real a declarațiilor oficiale	Nu acoperă toate domeniile	Politică, media națională

5	Logically AI	NLP avansat + fact-check uman	Rată ridicată de precizie; folosește verificatori umani pentru cazuri complexe	Cost ridicat; acces limitat	Guverne, companii private
6	ClaimReview Schema + Credibility Coalition	Standard deschis + metadata web	Permite etichetarea automată a conținutului verificat	Necesită adoptare de către editori	Motoare de căutare, agregatori
7	Hoaxy/ Botometer (Indiana University)	Analiză rețele + detectare boți	Vizualizează răspândirea știrilor; identifică conturi automate	Nu verifică conținutul în sine	Analiza campaniilor de dezinformare
8	TruthNest	Analiză conturi Twitter/X	Măsoară credibilitatea surselor	Limitat la Twitter/X	Monitorizare social media
9	AdVerif.ai	NLP + deep learning	API pentru etichetarea automată a știrilor	Costuri pentru acces extins	Publicitate, media online
10	WeVerify/ InVID (UE)	Analiză multimedia (imagini/video)	Detectează deepfake, modificări video și foto	Necesită utilizare de către experți	Jurnalism, investigații vizuale

În același timp, tabelul 2 oferă o imagine comparativă a preciziei, vitezei, tipului de conținut și costului estimativ pentru cele mai importante soluții de detectare a știrilor false.

Tabelul 2. Precizia, viteza, tipul de conținut și costul estimativ al sistemelor de detectare a dezinformării [34, 35]

Nr	Sistem	Precizie (%)	Viteză de detecție	Tip conținut	Cost estimativ
1	ClaimBuster	78	Secunde	Text	Gratuit (limitări)
2	Google Fact Check Tools	85	Secunde	Text	Gratuit
3	Full Fact Automated	88	Secunde	Text	Licență/parteneriat
4	Meta AI Contextual	84	Secunde	Text	Inclus în platformă
5	Logically AI	92	Secunde-minute	Text + Multimedia	Ridicat (enterprise)
6	ClaimReview + Credibility Coalition	80	Secunde	Text	Gratuit
7	Hoaxy/ Botometer	70	minute	Rețele sociale	Gratuit
8	TruthNest	75	minute	Rețele sociale	Freemium
9	AdVerif.ai	86	Secunde	Text	Plătit (API)
10	WeVerify/ InVID	89	minute	Multimedia	Gratuit/Open Source

Cele mai performante soluții informatice de detectare a știrilor false îmbină puterea algoritmilor avansați cu verificarea umană, asigurând un echilibru între viteză și acuratețe. Importanța detecției conținutului vizual crește rapid, în special din cauza proliferării deepfake-urilor, iar analiza rețelelor de distribuție rămâne esențială pentru identificarea campaniilor coordonate de dezinformare. Totuși, o provocare comună rămâne lipsa unei

baze de date universale și permanent actualizate cu fapte verificate, ceea ce limitează eficiența acestor sisteme în cazul subiectelor noi sau locale.

În concluzie, este necesară dezvoltarea unui sistem integrat de detectare a dezinformării bazat pe inteligență artificială, capabil să proceseze multimodal text, imagine și video. Pentru componenta textuală, modelele BERT-RoBERTa adaptate pentru limbile română și rusă vor fi specializate pe narrative moldovenești, în timp ce analiza video poate utiliza ViViT cu verificare biometrică, iar imaginile vor fi supuse rețelelor neuronale combinate cu tehnici forensice. Identificarea conturilor false și a campaniilor coordonate cross-platform va fi realizată prin Rețele Neuronale pe Grafuri, iar gradul de încredere va fi calculat prin metode Monte Carlo, cu validare umană doar pentru cazurile sub 85%. Platforma colaborativă va permite fact-checkerilor să eticheteze date noi, optimizând sistemul prin reinforcement learning continuu, iar detectarea precoce va permite generarea de mesaje preventive. Avantajele competitive includ scalabilitatea multimodală, flexibilitatea lingvistică și geopolitică, acuratețea și proactivitatea. Planul de implementare presupune patru etape: colectarea și adaptarea datelor, dezvoltarea modelelor, aplicarea Rețelelor Neuronale pe Grafuri și extinderea API-urilor. Deși soluția propune inovație tehnică și relevanță contextuală, provocările rămân legate de complexitate, acces la date și riscuri etice. Sustenabilitatea poate fi asigurată printr-o abordare treptată bazată pe parteneriate locale, iar în continuare se impune dezvoltarea unui cadru pedagogic de alfabetizare informațională și media pentru întărirea rezilienței societale.

Concluzii

1. Republica Moldova dispune de un cadru juridic complex dedicat securității informaționale, mass-media și combaterii dezinformării. CSMA constituie piatra de temelie, completată de strategii de securitate, legi în curs de adaptare, și instituții dedicate încercând să echilibreze libertatea media cu securitatea statală și informativă. Cu toate acestea, lipsa unei reglementări clare pentru platformele de social media și site-urile web permite circulația nestingherită a dezinformării și a conținutului manipulator. Pentru a limita efectele dezinformării, este esențială clarificarea narativelor false și educarea cetățenilor cu privire la diferențele dintre știrile false și cele adevărate.
2. Promovarea alfabetizării informaționale și media (AIM) în rândul tinerilor și vârstnicilor este o necesitate stringentă, deoarece le oferă instrumentele necesare pentru a identifica și respinge conținutul manipulator. Un pas important în combaterea știrilor false este dezvoltarea unui mecanism tehnologic bazat pe inteligență artificială, capabil să detecteze automat conținutul fals și să fie ușor în aplicare.

3. Este necesară elaborarea unui model pedagogic și a metodologiei eficiente de AIM, care să fie implementată în instituțiile de învățământ și centre pentru vârstnici, contribuind astfel la formarea unei societăți mai rezistente la manipulare și dezinformare.

Articol realizat în cadrul proiectului de cercetări științifice „Metodologia dezvoltării unui model integrat de detectare și combatere a dezinformării în Republica Moldova: abordare tehnologică și socio-educatională”, concursul „Stimularea excelenței cercetărilor științifice pentru anii 2025-2026”, cu cifrul 25.80012.0807.65SE, cu suportul financiar oferit de Agenția Națională pentru Dezvoltare și Cercetare

Bibliografie

1. The Media Literacy Index 2023. Online: <https://osis.bg/wp-content/uploads/2023/06/MLI-report-in-English-22.06.pdf>
2. Media Literacy Index 2022. Online: https://osis.bg/wp-content/uploads/2022/10/HowItStarted_MediaLiteracyIndex2022_ENG_.pdf?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTAAYnJpZBExTmlpVkrjVkrjTsk9oWIVrWAEep3pKdSHA4KfYrPcH61QDYmKEJ6TUK9wlUFuFmtx9K8YnpC73vv-XtGL7hJo_aem_5rzzUPJ5Kd9S-LrSbmu7w
3. Jurnalism, ‘fake news’ & dezinformare. Manual pentru educația de media și învățământul jurnalistic. Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură, Universitatea din București, 2021. Online: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000376919>
4. CRAVCENCO-ZAHARIA, L. Contracurarea dezinformării în Republica Moldova. Online: https://freedomhouse.org/sites/default/files/2022-12/fh-pb_18-Society-wide-Battle-Against-Disinformation_Rom-v3.pdf
5. #PEÎNȚELES. „Disinformation”, „misinformation”, „malinformation” – care este diferența? Online: <https://mediacritica.md/peinteles-disinformation-misinformation-malinformation-care-este-diferenta/>
6. Constituția Republicii Moldova. Online: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=145723&lang=ro#
7. Codul serviciilor media audiovizuale al Republicii Moldova. Online: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=131836&lang=ro
8. Legea nr. 242 din 31.07.2023 privind Centrul pentru Comunicare Strategică și Combatere a Dezinformării și privind modificarea unor acte normative. Online: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=138661&lang=ro
9. Legea nr. 48 din 16.03.2023 privind securitatea cibernetică. Online: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=147961&lang=ro#
10. Legea securității statului nr. 618/1995. Online: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=142091&lang=ro#

11. Legea nr.120/2017 privind prevenirea și combaterea terorismului. Online: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=142802&lang=ro#
12. Reglementarea platformelor de partajare video: recente actualizări legislative și contextul European. Online: https://mediacritica.md/reglementarea-platformelor-de-partajare-video-recente-actualizari-legislative-si-contextul-european/?fbclid=IwY2xjawMECVBleHRuA2FlbQIxMABicmlkETFuMndVa0g3RExSNmV4cUJLAR7S6Ztq8aQN6H_jEJ1Gauf2mnpNF_yHQrRVhTApkuh6Imx6AV0lIsqJMtJsvwaem_n7Pp_IqYcJ6H6kr_vzo2Tw
13. Strategia securității naționale a Republicii Moldova. Online: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=141253&lang=ro#
14. Codul penal al Republicii Moldova. Online: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=149992&lang=ro#
15. Codul contravențional al Republicii Moldova. Online: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=150003&lang=ro#
16. Legea privind libertatea de exprimare. Online: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=141515&lang=ro#
17. Legea privind accesul la informațiile de interes public. Online: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=137908&lang=ro
18. Legea privind secretul de stat. Online: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=135512&lang=ro#
19. Strategia națională de dezvoltare „Moldova 2030”. Online: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=134582&lang=ro#
20. Strategia de transformare digitală a Republicii Moldova pentru anii 2023-2030. Online: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=139408&lang=ro
21. HG Nr. 114 din 07.03.2023 cu privire la aprobarea Strategiei de dezvoltare „Educația 2030” și a Programului de implementare a acesteia pentru anii 2023-2025. Online: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=139408&lang=ro#
22. [Ordinul comun Ministerului Educației și Cercetării și Ministerului Culturii nr.701/174 din 17.05.2024 Cu privire la aprobarea Planului interministerial de integrare a acțiunilor de Alfabetizarea Informațională și Media \(AIM\) în planurile de acțiuni ale instituțiilor de stat relevante pentru anii 2024-2026.](#)
23. Versiunea actualizată a Planului interministerial de integrare a acțiunilor de Alfabetizare Informațională și Media (AIM) în planurile de acțiuni ale instituțiilor de stat relevante (Martie 2025). Online: <https://cji.md/versiunea-actualizata-a-planului-interministerial-de-integrare-a-actiunilor-de-alfabetizare-informationala-si-media-aim-in-planurile-de-actiuni-ale-institutiilor-de-stat-relevante-martie-2025/>
24. Media Azi: Un an de la aprobarea Planului interministerial privind Alfabetizarea Informațională și Media. Realizări și provocări. Online: <https://media-azi.md/media->

- [azi-un-an-de-la-aprobarea-planului-interministerial-privind-alfabetizarea-informationala-si-media-realizari-si-provocari/](#)
25. Un an de la aprobarea Planului interministerial privind Alfabetizarea Informațională și Media: pași necesari pentru consolidare. Online: https://cji.md/un-an-de-la-aprobarea-planului-interministerial-privind-alfabetizarea-informationala-si-media-pasi-necesari-pentru-consolidare/?fbclid=IwY2xjawMEE-9leHRuA2FlbQIxMQABHnLgdfPMSnljlbmEmrGH6n49n2jwhtP5TlaJ0rOu65G4_-yGbX2P1ozbap-r_aem_cljU0WD7VUy_WBKisFUOxA
 26. Raport de monitorizare a implementării Planului interministerial de integrare a acțiunilor de Alfabetizare Informațională și Media. Online: https://cji.md/raport-de-monitorizare-a-implementarii-planului-interministerial-de-integrare-%d0%b0-actiunilor-de-alfabetizare-lnf%d0%berm%d0%b0ti%d0%ben%d0%b0la-si-media/?fbclid=IwY2xjawMEE_RleHRuA2FlbQIxMAABHsBCNnabFv9-DX0pIFBw1le29kNgPFAXmAH6-lghTVdtDsokALvFGUiwq3eK_aem_HXlfgnGpHbCIvIb8QNvRJw
 27. Platforma StopFals: <https://stopfals.md/ro/educatie-mediatica/abc-ul-consumatorului-de-media>
 28. Prebunking in Moldova – a pilot with punch. Online: <https://www.media-support.org/news/prebunking-in-moldova-a-pilot-with-punch/>
 29. SHU, K., SLIVA, A., WANG, S., TANG, J., LIU, H. Fake News Detection on Social Media: A Data Mining Perspective. In: *ACM SIGKDD Explorations Newsletter*, 2017. vol. 19(1), pp. 22–36. Online: <https://doi.org/10.1145/3137597.3137600>
 30. LAZER, D. M. J., et al. The Science of Fake News. In: *Science*, 2018. vol. 359(6380), pp. 1094–1096. Online: <https://doi.org/10.1126/science.aao2998>
 31. Automated Fact Checking. Full Fact. 2023. Online: <https://fullfact.org/automated/>
 32. GRAVES, L. Boundaries Not Drawn: Mapping the Institutional Roots of the Global Fact-Checking Movement. In: *Journalism Studies*, 2018. vol. 19(5), pp. 613–631. Online: <https://doi.org/10.1080/1461670X.2016.1196602>
 33. Meta's Approach to Misinformation. Meta Platforms, Inc. (2024). Online: <https://transparency.meta.com>
 34. BRUNS, A. *Gatewatching and News Curation: Journalism, Social Media, and the Public Sphere*. Peter Lang Publishing, 2018.
 35. European Union H2020 Project WeVerify. *InVID Verification Plugin*. 2022. Online: <https://www.invid-project.eu>

Recepționat / Received: 05.09.2025

Acceptat / Accepted: 29.09.2025

Email: globa.angela@upsc.md, gasnas.ala@upsc.md
andonidumitru1@gmail.com, eni.nicu99@gmail.com